

APROXIMACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA AL POBLE D'ALAQUÀS

1.- INTRODUCCIÓ

Per a fer un estudi dialectològic de qualsevol zona del nostre domini lingüístic, hem de començar per prendre un model amb el qual poder treballar. En el cas que ens ocupa, podríem començar per pensar que la situació concreta que es dona en la nostra comunitat de parla, és un fet que s'endinsa en el món de la sociolingüística. Aquesta disciplina, des del seu naixement, al voltant dels anys 60, als Estats Units i Canadà, suposa un nou mètode d'investigació del llenguatge, que a més a més manté una forta relació amb la dialectologia i amb la lingüística històrica.

Si tenim en compte la dialectologia, veurem com aquesta s'ocupa de la comparació diatòpica i en comparació amb la sociolingüística, observarem que aquesta altra, amplia el seu raig d'actuació perquè estudia la variació lingüística dins una comunitat de parla, tenint en compte els factors de l'estructura social.

Tot açò que s'acaba d'esmentar ens porta a presentar:

- una comunitat de parla.
- unes variants lingüístiques concretes.
- una estructura social determinada.

1.1 SITUACIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA.

Tot i que s'ha presentat en el punt anterior una xicoteta aproximació al fet concret de la dialectologia i sobretot al de la sociolingüística, és ara el moment on s'haurà d'explicitar tot allò que ens done compte dels tres punts que feien la cloenda de l'apartat anterior, és a dir, es donarà en aquest moment, l'explicació pertinent a les tres branques que formen el tronc anomenat sociolingüística: la comunitat de parla, la variació lingüística i els factors estructurals concrets d'aquesta comunitat de parla.

Començarem amb la presentació de la comunitat de parla objecte d'aquest treball: Alaquàs.

Aquest municipi valencià, és situat a 7 quilòmetres de la ciutat de València, dins la comarca de l'Horta Sud.

En termes generals, el seu mig de subsistència, és a dir, la seua economia, gira al voltant de la indústria de la fusta, el moble i el derivats d'aquestes.

Fruit d'aquest tipus d'economia de subsistència, és la variació de l'índex demogràfic, el qual augmenta considerablement als anys 60 i primeries dels 70, degut a la creació de moltes indústries dins el terme municipal i també com no, al "boom" de la construcció de grans edificis destinats a vivendes de la classe mitja i baixa: aleshores, Alaquàs esdevé tant una població dormitori, com una població industrial.

Es molt important fixar els punts de procedència d'aquesta immigració, abans esmentada, perquè serà un primer punt a tenir en compte per a les variacions lingüístiques posteriors. L'índex d'afluència més gran, respon a les zones de: Cuenca, Badajoz i Jaen (en relació i ordre directa amb la quantitat d'immigrants).

A l'actualitat, ens trobem amb un nucli de població que, segons el terme geogràfic pertany a la Comunitat Valenciana, però que, si l'anàlitzem segons la llengua utilitzada, com a vehicle de comunicació, no ens dirà res respecte a l'anomenada Comunitat Valenciana.

Pel que fa als canvis o variants lingüístiques que es donen en aquesta comunitat de parla, dins les estructures sintàctiques de combinacions binàries de pronoms febles, s'observaran en el seu context social, al veure la influència d'una llengua d'estatus superior (castellà) i amb el domini de totes les xarxes de comunicació, sobre una llengua autòctona (valencià), fins ara dominada, que ha evolucionat en contacte amb el castellà a tots els efectes, la qual cosa dificulta l'evolució i facilita l'observació del seus trets característics.

1.2. METODOLOGIA

Si en aquest apartat s'ha de donar compte de la metodologia emprada per al present estudi, farem dues distincions:

a) Per una part, i seguint les teories dels gramàtics o lingüistes, utilitzarem el model GENERATIU perquè, dins els generativistes i partint de l'article de M. Halle, es considera la variació dialectal tenint en compte les diferències que existeixen entre les gramàtiques dels distints dialectes i no les diferències que es troben en els inventaris de fonemes.

Segons Halle, hi ha una forma subjacent que és igual en tots els dialectes.

També és convenient apuntar que, per a la Gramàtica Generativa, els xiquets tenen un paper fonamental dins la teoria del canvi lingüístic.

"tot seguint H. Paul, es considera que una de les fonts més importants del canvi lingüístic és l'adquisició de la llengua per part dels xiquets (...). Els infants reconstrueixen les formes subjacents i la regla". (Colomina, 1985: 37-38).

També s'ha fet la tria cap a la Gramàtica Generativa, perquè els neogramàtics i els estructuralistes pensen, que els canvis tenen lloc fora del sistema,

a través de modificacions de la pronúncia, porduïdes per factors externs de la gramàtica. En canvi, els generativistes diuen que, el canvi fònic té lloc en la competència, és una modificació del component fonològic de la gramàtica i pot ser condicionat per factors fònics, com morfològics i sintàctics.

b) la segona part d'aquest mètode és la referida a la tasca de recollida de dades dels parlants. En aquest cas, la metodologia que hem cregut la més adequada ha sigut la següent:

1- Per una part, l'enquesta de tipus directe, on mitjançant unes frases prèviament elaborades, s'intentava d'aconseguir unes respostes més concretes, i no tan productives perquè, o bé els informants se sentien dirigits, o bé no entenien totalment el que nosaltres volíem.

2- D'altra banda, s'han fet enregistraments d'informants de tipus indirecte, on s'intentava crear un context familiar i emotiu, la qual cosa no ha resultat difícil pel fet de tractar-se de gent major (que esmentava el passat amb nostàlgia), i perquè ens eren coneguts, desfent així els obstacles d'allunyament.

3- També s'ha emprat un mètode distint i potser més original per a la recollida de dades. Pensem que és el que reflexa més la realitat, ja que, els informants no s'adonen de que són estudiants. Es tracta d'anar recollint la informació que ens interessa respecte a les variants, en una situació de parla espontània, on tractant-se de persones conegudes, no els era estrany que estiguérem parlant amb ells. Així doncs, es prenen notes mentre s'anava conversant amb ells.

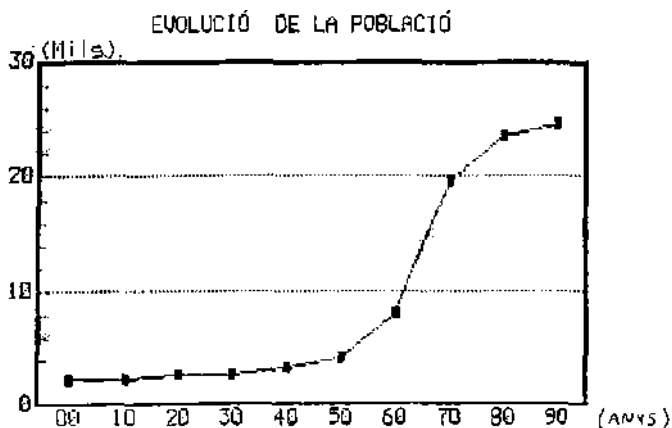
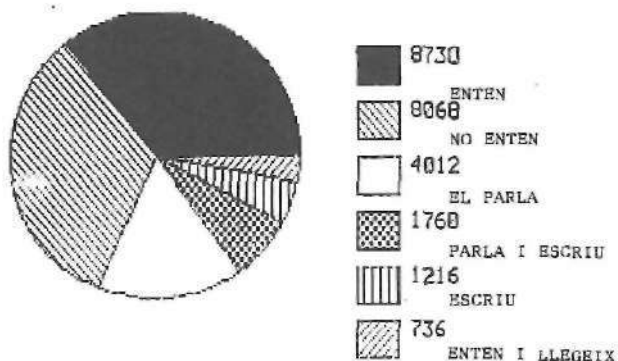
1.3-ÀMBIT D'ESTUDI.

Informants: en el treball per motius sociològics hem establert aquesta divisió per grups d'edat:

- De 6 a 14 anys
- De 15 a 22 anys
- De 23 a 33 anys
- De 34 a 42 anys
- De 43 a 64 anys
- Més de 65 anys

Hem tingut també en compte l'elecció de persones d'ambos sexes, ja que pensavem que els resultats serien diferents en les dones, pel fet que sempre estan o han estat menys influïdes per les situacions externes. Així mateix també ho pensavem pel que fa a les classes socials, però els resultats han estat uns altres, com ja observarem al final del treball, i d'aquesta manera els resultats més interessants es veuen en altres diferenciacions fetes que no tant en les de classe o sexe. Així doncs observem que hem fet 4 divisions de classe i 4 també d'estudis, on podrem relacionar si de cas millor els resultats obtinguts.

ESTADÍSTICA CONEIXEMENT DEL VALENCIÀ

EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA D'ALQUÀS DURANT EL SEGLE XX

1900.....	2.368	1970.....	19.637
1910.....	2.707	1973.....	20.511
1920.....	2.785	1976.....	20.779
1930.....	3.278	1979.....	23.626
1940.....	3.807	1982.....	23.924
1950.....	4.203	1985.....	24.433
1955.....	5.291	1988.....	24.474
1960.....	8.120	1990.....	24.522
1965.....	12.090		

ELS FEBLES I LA PARLA D'ALQUÀS.

Aplicació real de l'estudi. Justificació dels resultats.

L'enquesta constava d'un total de 15 preguntes, en les quals es donava al parlant un context amb complements directes i indirectes, com també alguns casos on la combinació binària corresponent dúia: bé un reflexiu, bé un locatiu, o bé un partitiu. Totes aquestes estructures sintàctiques s'han presentat en 8 situacions on s'havia d'utilitzar els pronoms darrere del verb, per tractar-se d'infinitus o d'imperatius, i en 8 situacions més, on calia col·locar-los al davant; en tots dos contextos hi havia la forma d'una combinació binària.

Els resultats han estat diversos, i s'ha partit d'un primer estudi, on s'han comparat les dades per grups d'edats. Aleshores, la feina ha anat creixent en la mesura que es comparaven les 15 qüestions, una d'elles amb dos tipus de combinació, amb les 29 enquestes realitzades.

El grau de fiabilitat en el cas d'aquest tipus d'enquesta directe, és menor que en els altres 2 casos (l'indirecte i l'enregistrament a través de la creació de contextos emotius), perquè, de vegades, eren els mateixos informants els que volien llegir i resoldre les qüestions de l'enquesta, sense cap tipus d'aclariment per part de l'enquestant, amb la consegüent distorsió de sentit de les frases, sobretot en els casos d'informants amb baix nivell d'estudis.

S'ha partit, per arribar als següents resultats, d'una plantilla de tipus estadístic, on es veien tots els resultats i tots els informants, la qual cosa ha suposat el primer treball costós a l'hora de veure els resultats.

Pel que fa a la selecció d'informants, hem de fer constar que la tria dels números 10 i 11 ha estat basada en la qüestió de l'ensenyament, perquè tots dos han seguit la línia en valencià en els seus estudis des del primer curs d'E.G.B. D'aquesta manera, podem fer notar la depuració de la llengua en aquests casos per contrast amb els altres.

RESULTATS REFERITS A LA FONÈTICA.

Hem observat en les generacions més grans, la inserció d'una /e/ de caràcter epentètic, entre la forma de l'objecte indirecte i la de l'objecte directe, que pot obeir al desig del parlant d'evitar grups consonàntics de difícil pronúncia. Tal és el cas de la qüestió 8: ELS-LES, com de la 10: MOS-LO i també de la 11: VOS-LES.

RESULTATS REFERITS A LA MORFOSINTAXI.

POSICIÓ PROCLÍTICA

2.-	1 pers. sing. + Hi locatiu	M'HI	(Refexiu CI/Locatiu]
5.-	1 pers. plur + Ho	ENS HO	(Refexiu CI/CD)
1b).-	2 pers. sing. + 3 pers. sing	TE'L	(CI/CD)
12.-	2 pers. plur. + 3 pers. sing.	US EL	(CI/CD)
3.-	3 pers. sing. + 3 pers. plur.	LI LES	(CI/CD)
8.-	3 pers. plur. + 3 pers. plur.	ELS LES	(CI/CD)
13.-	3 pers. plur. + 3 pers. sing.	ELS LA	(CI/CD)
14.-	3 pers. plur. + partitiu	ELS EN	(CI/part. CD)

POSICIÓ ENCLÍTICA

1a)	1 pers. sing. + partitiu	ME'N	(CI/part. CD)
4.-	1 pers. sing. + HO	M'HO	(CI/CD)
10.-	1 pers. plur. + 3 pers. sing.	'NS EL	(CI/CD)
6.-	2 pers. sing. + partitiu	TE'N	(Reflex CI/CD)
11.-	2 pers. plur. + 3 pers. plur.	US LES	(CI.CD)
7.-	3 pers. plur. + 3 pers. plur.	'LS LES	(CI.CD)
9.-	3 pers. plur. + 3 pers. sing.	LOS ELS	(CI/CD)
15.-	3 pers. plur. + 3 pers. sing.	'LS LA	(CI/CD)

- Pel que fa a l'evolució de l'ordre en la combinació binària CD + CI, tots els dialectes catalans, llevat del mallorquí, invertiren aquest ordre a la mateixa època: des de la segona meitat del segle XVI fins a mitjan segle XVII, la qual cosa és ben evident en el present estudi, i com es veu en la descripció anterior, molt viva a la parla actual.

- Un altre fet molt constatable que apareix en contextos del valencià col·loquial, és la reducció del sistema, en comparació amb el del català general. Sols les funcions d'acusatiu i de datiu, i la funció partitiva d'EN, es mantenen sistemàticament, però el cas del pronom HI ha quedat relegat a un ús reduït d'unes quantes construccions lexicalitzades.

La simplificació dels pronoms HI i EN en funció de circumstancials, com és el cas que presentem a les preguntes 1a) i 2), ha sofert una pèrdua com molt bé indica Júlia Todolí en el seu estudi (1990), deguda tant per l'influència del castellà, on manca aquest tipus de pronom, com per l'escassa informació que les funcions circumstancials aporten a la frase, ja que no són imprescindibles per a donar compte del significat del verb amb el qual mantenen una vinculació indirecta o circumstancial.

En cap dels enquestats apareix el localiu HI, i és generalitzada la pèrdua d'EN, com a mostra d'aquesta reducció que encara no s'ha acomplert en la seua totalitat en tot el domini de parla catalana del País Valencià. Però si tenim en compte la font del clíctic HI, és interessant fer veure com en alguns casos, en l'estructura profunda dels enquestats, deuria existir aquesta casella corresponent a la funció de circumstancial que, en la reanàlisi ha donat una forma EN, possiblement per confusió de totes dues realitzacions dels pronoms adverbials, la qual cosa, fins i tot s'ha donat en l'informant 11é, que com hem explicat abans, ha fet els seus estudis seguint la línia en valencià.

- Pel que fa a la utilització dels pronoms reflexius corresponents a verbs pronominals, com és el cas de les qüestions 2, 5, i 6, aquest clíctic, concorda amb el subjecte i és un tipus de feble que, com que no està relacionat amb cap sintagma nominal, seguint la nomenclatura de Mascaró, direm d'ell que és un clíctic amb font lèxica.

En el cas de la frase 5na. veiem com es dóna el canvi del clíctic de 1 pers. del plural ENS, al·lomorf de NOS, per SE, la qual cosa feu notar Fabra en el seu estudi de 1.913 referit a la parla de Barcelona.

"Notem un fet freqüent en el llenguatge del baix poble i que tendeix a estendre's en el de la classe mitja: la substitució dels pronoms NOS i VOS per SE" (Fabra 1.913:17)

- Com que les formes dels clíctics de 3 pers. del singular coincideixen amb les formes de l'article EL/LA, igual que ho fa constatar Sauzet en el seu estudi referit als clíctics occitans, el morfema representatiu /L/ pot ser també utilitzat com element anafòric (cas dels clíctics), aquest fet ens dóna l'explicació pertinent, referida al canvi de LE per LO (frases 9 i 10), on el morfema esmentat ha afegit una vocal epentètica /o/ per fonètica sintàctica, marcant el masculí d'aquest acusatiu, la qual cosa és freqüent en el nostre nucli de parla, per contacte amb parlants castellans, les construccions semblants dels quals, es fan amb la forma LO del pronom acusatiu.

- Es dóna també la substitució dels pronoms de 1 i 2 persona en plural i en les seues formes al·lomòrfiques -ENS i -US per -MOS i -VOS, possiblement pel fet de trobar-se en l'estructura profunda dels parlants, la forma dels pronoms personals corresponents, que en la parla, canvien les seues realitzacions NOSALTRES/VOSALTRES, per MOSATROS/VOSATROS, realitzant un abreujament, on el nucli central que indica la y 2a. persona del plural no es perd, és a dir, [nz] per a la 1.a i [wz] per a la 2a. també del plural.

-Pel que fa a les combinacions de pronoms de 3 persona trobem:

Com el conjunt format per les formes LI LES, amb funció d'objecte indirecte i objecte directe respectivament, resulta molt productiu i actualitzat tant per les generacions joves com per les més grans.

És molt interessant el resultat vist amb els pronoms de tercera persona i en concret amb el pronom LI, amb funció d'objecte indirecte referit a persones. Aquesta forma com a morfema de singular i plural, apareix com una mena de terme flexible, que pot ocupar qualsevol tipus de posició. Aleshores trobem:

a) LI en lloc de LOS, en la qüestió 9, i com a substitució d'una funció d'objecte directe i de nombre singular, per plural.

b) LI en lloc d'ELS, en les qüestions 8 i 13, amb una confusió de nombre singular per plural, la qual cosa no es dona en la gent jove, només en les generacions grans (a partir de 50 anys).

Un cas semblant és el de la substitució de LI per l'al·lomorf de la forma de plural ELS: 'LS.

c) Hi ha vacil·lació entre l'utilització de LI, LOS, SE i LIS en la qüestió 15, possiblement perquè és una combinació poc productiva en la parla habitual.

d) LIS en lloc de ELS en la qüestió 14, i només feta per les generacions més joves.

També aquesta variant dialectal LIS, tampoc ocupa la posició correcta, substitueix al pronom LOS, O.D. de 3 persona del plural, que té un referent femení. Aquest cas només s'ha observat en gent de 15 a 22 anys i no en tots els casos. Es tractaria d'una creació analògica a partir del model de plural més freqüent en català, i que consisteix a afegir una /-s/ a la forma de singular.

Tenint en compte que la forma substituïda presenta generalment un grup consonàntic problemàtic en el cas de ELS o el seu al·lomorf 'LS, com que aquesta dificultat desapareix amb la utilització de la forma LI del singular, es pot pensar que aquest fenomen d'origen fonològic, evitaria la necessitat d'introduir una vocal epentètica per a poder pronunciar aquestes combinacions.

RESULTATS REFERITS A LA SEMÀNTICA.

- És molt curiós el cas del verb RECORDAR, en el qual i per causa de la freqüència en la utilització en els registres col·loquials, no admet la posposició. Els enquestats ens deien al respecte, que l'estructura presentada no era la que utilitzarien, fent-nos la correcció pertinent, i si es donava el cas, donant-nos una estructura on hi havia un cas clar de pleonasma (frase número 6), sobretot pel que fa a la utilització del partitiu (*en recorda-te'n). La gent del grup de més de 65 anys era la que més forta es posava pel que fa a aquest fenomen en concret.

- També s'observa una vacil·lació en l'ús d'EN com a partitiu, el qual desapareix en algunes estructures on es suposa que, per tractar-se dels informants més joves (de 6 a 14 anys), no hi hauria una perfecta comprensió del context.

- En tots els grups i de manera general, hi ha una mala substitució del referent del clíctic quan més lluny d'aquest es troba, es com si es perdera en la memòria del parlant, la font que deu ser substituïda, aleshores, el pronom que s'empra substitueix a l'element que és més pròxim en quant a posició i semantisme. Dins la gramàtica generativa, se podria explicar com una distorsió de l'estructura profunda que aflueix en la seua estructura superficial.

CONCLUSIONS.

La interpretació d'aquestes dades és difícil de precisar. Pel que fa als resultats fonètics, l'aparició de la /e/ de caràcter epentètic, es dona més sovint en gent adulta i sense estudis, o amb estudis primaris, el que vol dir que aquest fenomen antic en l'evolució de la nostra llengua, encara és molt viu pel que fa a la introducció de possibles variants.

Els resultats morfosintàctics són més complexos, i s'hi troben més fenòmens propis de la castellanització, com és el cas de la barreja de EM/ME i EL/LO.

La no utilització del pronom HI com a locatiu representaria possiblement un estat de la llengua on el pronom que tampoc té un corresponent formal en castellà que s'hi asamble en aquell, evoluciona cap a la desaparició total, excepte els casos on apareix lexicalitzat amb el verb, com és el cas dels verbs HAVER-HI, ANAR-HI i d'altres. Tendeix a desaparèixer com ja ha passat amb els casos del català general que presenten HI en lloc dels pronoms valencians en funció de complement d'objecte directe, utilitzats en segon lloc en les combinacions binàries. Com que la llengua literària admet el cas valencià, açò suposaria un suport cap a aquest tipus de fenomen.

Un cas molt especial és el pronom LI, que és molt utilitzat en estructures simples i en combinacions binàries, sempre referides a un datiu singular. També en aquest cas l'explicació més coherent seria la freqüència d'aquest tipus de combinacions, que faria que per analogia, s'usara aquest complex LI i en alguns casos LIS en construccions molt poc utilitzades en la llengua col·loquial, és a dir, en la parla de cada dia.

En els contextos estudiats a través de l'enregistrament de tipus indirecte, hi ha una barreja molt gran de verbs que són reflexius al castellà i no són al valencià. Els esmentats verbs castellans fan que, els corresponents valencians, esdevinguen incorrectament reflexius.

Pel que fa a la resta de fenòmens, es compleixen les mateixes regles esmentades en tot l'estudi, tenint en compte l'edat avançada dels dos infor-

mants als que s'ha realitzat aquest tipus d'enregistrament.

Com que la gent amb estudis primaris és la més nombrosa en el present treball, hi ha una possible interpretació incorrecta dels resultats pel que fa a l'univers real. Una altra cosa haguera estat, si haguérem barrejat més tipus de gent, car, al nostre poble hi ha moltes més persones que no han estat objecte del nostre estudi que, malgrat la seua situació socio-econòmica, tenen ganes de fer viure cada vegada amb més força el valencià.

A mesura que els grups tenen una qualificació socioeconòmica més forta, és a dir, classe mitja-alta i alta, la influència de la castellanització es dona amb més força. En el cas de les persones més grans, per totes les situacions de tipus cultural, social, econòmic i polític que en aquesta introducció s'han explicat i, pel que fa als joves i no tan joves, fills d'aquells que vivien al nostre poble, quan era molt fi parlar castellà, les irregularitats observades respecte a la mencionada castellanització són fortes.

El dos extrems d'aquest estudi són la nostra esperança, els majors de 65 anys, per la seua força a l'hora de conservar allò que era el seu únic vehicle de comunicació a tots els nivells, la llengua col·loquial, és a dir, la parla, i els més xicotets, per l'esforç que estan realitzant per a depurar i estudiar a tots els nivells, bé la seua llengua materna, bé la llengua de la terra que els ha vist nàixer que, junt amb aquells qui obten per fer l'estudi en la línia en valencià són el futur més clar per a la conservació d'una llengua que amb moltes d'altres realitats, forma part de les nostres arrels, és a dir, de la nostra història de poble català.

BIBLIOGRAFIA

- CASANOVA, E. "Aproximació a una gramàtica contrastiva dels dialectes catalans al s. XVIII. La combinació de pronoms". *Llengua i Literatura Catalanes* Barcelona, PAM 1.988, vol. II pp 57 a 80
- CERDÀ R. "Concomitàncies romàniques en la reducció pronominal del català parlat". *XVII Congrès Internacional de Lingüistique et Philologie Romanes*. Aix-en-Provence, 1985- pp 409-421.
- COLOMINA, J. *L'Alacantí*. Alacant, Institut d'Estudis Juan Gil Albert, 1985.
- FABRA, P. "Els mots àtons del parlar de Barcelona" *Butlletí de Dialectologia Catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1913, pp 7-17
- GIMENO, F.
i MONTOYA, B. *Sociolingüística*.
Universitat de València, València 1989
- MASCARÓ, J. *Morfologia*
Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1987
- SAUZET, P. "Les clíques Occitans. Analyse métrique de leur variation dialectal". *Morphosyntaxe des langues Romanes. Actes du XVIIe. Congrès International Linguistique et Philologie Romanes*.
- SOLÀ, J. "Reflexions sobre els pronoms febles". *Estudis de Sintaxi Catalana*, vol. II (cap.5), Barcelona, Edicions 62, 1973.
- TODOLI, J. "Les funcions pronominals al català del P.V." *Miscel.lania a J. Bastardes*, Barcelona, PAM 1990, vol. IV, pp 253-261
- VALLCORBA, J. "Sobre les combinacions binàries de pronoms febles". *Miscel.lania a Aramon i Serra*, Barcelona PAM 1983, vol. III, pp 583-596
- VIAPLANA, J. "Algunes consideracions de les formes pronominals clíques del barceloní". *Anuari de Filologia*, 6, Barcelona, pp 459-483.